

Posudek diplomové práce

Universita Karlova

Ústav dějin křesťanského umění

Lucie Rychnová:

Filip Spannbrucker

Praha, 2008

Diplomová práce je věnována (jako první odborná práce svého druhu) baroknímu architektu a stavitelovi Filipu Spannbruckerovi

V první kapitole autorka vymezuje pozici této doposud nedostatečně známé osobnosti. Správně uvádí nutnost zkoumat nejen špičkové autory a jejich díla, ale řadu dalších, u jejichž děl můžeme být často příjemně překvapeni.

Představen je zde přehledně a uceleně stávající odborný obraz o tomto barokním umělci. Zde chci jen upozornit na současné aktivity T. Jeřábka, jenž se oběma Spannbruckery dlouhodobě zabývá na základě mého zjištění o české orientaci městského kostela ve Veselí nad Moravou (jediná stavba na Moravě s důsledně provedenými vykláněnými pasy) a následně i tamním kostelem klášterním (důležitý vídeňskými inspiracemi a zejména centrální oválnou jednotkou známou i z českých realizací). Zde však může významná role přináležet Václavu Antonínovi.

Vstupní kapitola dokládá rovněž Spannbruckerovo aktivní působení v pražské komunitě i základní vztahy k dalším umělcům. Zde bych chtěl podtrhnout prokázanou vazbu několika umělců, kteří doposud neprávem stojí v stínu svých výraznějších kolegů – zde spatřuji další možnosti náročné, ale velice slibné srovnávací práce.

Stavby a objednavatelé, tak se jmenuje další kapitola, která nás uvádí do vztahu architekta k jeho hlavní zadavatelům a zároveň k informacím o sledovaných dílech. Oprávněně je zde zdůrazněna rozhodující vazba na hraběte Schlika a jím patrně výrazně ovlivňovaná tvorba barokní krajiny v okolí Jičína. U zámku v Jičíněvsi chci doplnit, že vazba na Matheye se mi nezdá příliš podstatná. Základní podoba má možná předchůdce v tvorbě 17. století (např. Porta a j.); zcela originální dispozice interiéru (provázanost komunikací, hal

a jednotlivých úrovní) však situaci výrazně stylově posunuje a mělo by jí být věnováno více pozornosti.

Význam Spannbruckera jako provádějícího autora slavné Santiniho kaple v Panenských Břežanech je zde správně zdůrazněna, stejně jako vrcholné dílo – kostel v Kopidlně. Velice kvalitní je i nová budova děkanství ve Staré Boleslavi. Otázkou je stavitelova účast při zásazích na kostele sv. Václava (obsáhlá rešerše P. Zahradníka v rámci zpracovaného SHP nic takového neprokázala a ani na stavbě samotné nebyly nalezeny žádné aktivity daného období).

Ze staveb zbirožského panství bych chtěl zdůraznit zámeckou kapli, která se mi jeví jako poměrně zdařilá a nepochybně dosti originální svým, domnívám se, že záměrným minimalismem kombinovaným s pozoruhodnými náznaky historismu (vazba na Haffeneckera?).

Dále jsou uvedeny náměty na Spannbruckerovo autorství objektů v Praze kde mimo známou kapli při svatojiřském klášterním kostele je oprávněně zmíněna řada možných staveb a patrně ještě více přetaveb měšťanských domů.

Překvapivé, ale přesvědčivě zdůvodněné je zpochybnění stavitelova podílu na kapli v Kouřimi

Pátá kapitola charakterizuje tvorbu a její inspirační zdroje. Návaznost na Matheye je nezpochybnitelná. Nutno je však blíže řešit, do jaké míry se jedná o přímou návaznost a kdy jde o obecnou inspiraci tvorby ze sklonku 17. století (např. zmiňovaný vysoký řád, povýtce toskánský). Zde vstupuje do hry i současný nový trend spojený s tvorbou F. M. Kaňky. Rovněž u jičíněveského zámku bych spíše sledoval některé nové vlivy, nutno bude prohloubit detailní rozbor unikátní dispozice a hledat návaznosti a možné vzory.

Mimo nesporné vlivy J. B. Matheye působil rovněž vliv J. B. Santiniho Aichla. Autorka zde na malé ploše podala velice dobrou charakterizaci zdůrazňující ale především rozdíly v tvorbě obou umělců.

Zde bych chtěl jen připomenout (aby situace nebyla tak jednoduchá), že Spannbruckerova trojboká kaple u Ostružna má monumentálního staršího předchůdce v kapli na výrazném kopci nad Chlumcem u Ústí nad Labem. Stavbu je nutno dle všech dostupných informací připsat právě Matheymu. Ostatně vazba Mathey – Santini, případně ještě Alliprandi a zejména Kaňka je dostatečně známá. Např. Kaňkův kostel ve Svatoboru nese výrazné „raně barokní prvky“ (správněji doposud dostatečně nezhodnocené prvky klasicizující), známe u nás právě ze tvorby J. B. Matheye (např. Litvínov).

Ke genezi tvaru: Trojičná kaple připisovaná ne zcela jasně Alliprandimu stojí i u západočeské Andělské Hory a obecně se jedná o jeden ze základních tvarů křesťanské symbolické tvorby. Její dramaticky působivou dynamickou transformaci lze vidět nedaleko zámku v Dolejším Krušci, větší výkladu je i Haffeneckerova nedochovaná kaple při konventu v Doksanech a kaple sv. Rozálie u Roudnice nad Labem.

Značná pozornost je pochopitelně věnována kostelu v Kopidlně. Zajímavé a nesporně objevené jsou doložené vazby na rakouskou torbu. Při srovnání s kostelem ve Vídni (sv. Mikuláš) se ale dle mého soudu podobnost odehrává spíše v základní (obecnější) rovině dobového stylu. Právě originalita kopidlnského řešení, její myšlenková „jemnost“, snad až rafinovanost komponovaná ale se značnou racionalitou (což v tomto případě není protimluv) ze stavby činí něco unikátního.

Odkazy na tvorbu Hildebrandtovu a zejména Steinlovu považuji za rozhodující. U kostela v Laxenburgu lze nalézt řadu podobností na vnějších fasádách, otázkou je spojení obou půdorysů. Domnívám se že křížení s plackou nad čtvercem je zásadně odlišné od výchozího oválu formujícího od půdorysu hlavní prostor Spannbruckerova kostela. Klenba s diagonálními pasy se v dané době užívá v řadě variant (Osek), subtilní sloupy bych spojoval již s Hildebrandtem a obecně pak s jedním z viditelnějších projevů vídeňských vlivů (u nás v autorské podobě již v Jablonném, několikrát u V. Špačka). Obecně jsou ale naznačené vídeňské vazby nesporné a pro další bádání přinášejí rozhodující popud.

Se Spannbruckerovým autorstvím kostela v Kopidlně plně souhlasím a ještě odkazují na kostel v blízkých Dymokurech, který se zdá být snad jakousi zlidovělou variantou této mimořádné stavby (?) a je nutno jej blíže sledovat a vyřešit vztah obou objektů. Ostatně kostelů se základem v oválu lodě je na našem území více, jejich existence však doposud nevešla v obecnější známost.

Následuje obsáhlý katalog, kde diplomantka jasně a přehledně zachytila základní informace o stavbách spojených s různou průkazností se sledovaným autorem (jak nesporně, tak formou stylové analýzy).

V krátkém závěrečném shrnutí autorka vyjadřuje své osobní okouzlení sledovanou tvorbou, její uceleností a jasnými základními projevy (které by bylo možná pro méně pečlivé čtenáře zopakovat). Předchozí kapitoly ale ukázaly nade vše pochybnost význam tohoto umělce a jeho osobitý výraz včetně naznačení řady jeho možných východisek a vlivů vycházejících zřejmě z poučené znalosti aktuální dobové tvorby.

Přehled použitých pramenů a literatury je rozsáhlý, podrobný, profesionálně zpracovaný.

Závěrečná obrazová dokumentace zachycuje všechny základní stavby i jejich význačné prvky včetně několika objektů nabízejících hledání stylových východisek. S ohledem na očekávání vzbuzené textovou částí bych však rád viděl četnější obrazové a zejména plánové podklady.

Shrnutí:

Posuzovaná diplomová práce je zpracovaná profesionálně, jazykový projev je zralý, s působivými charakterizačními formulacemi. Dokládá autorčinu schopnost samostatně, objektivně i inspirativně zpracovat složité, doposud otevřené téma. Práce by se měla rozhodně stát základem hlubšího studia. Výše uvedené připomínky je proto třeba chápat jako podklady pro diskusi i navazující práci.

Filip Spannbrucker si to – jak diplomantka přesvědčivě prokázala – rozhodně zaslouží.

Kvalitní a přínosnou práci velice rád doporučuji k obhajobě.

V Praze, září 2008

Petr Macek